

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Den anpassade lekplatsen

- Lekplatser anpassade för barn med och utan funktionsnedsättningar

The custom playground

- Playgrounds designed for children with and without disabilities

Författare: *Josefine Jacobsson*

Den anpassade lekplatsen

- Lekplatser anpassade för barn med och utan funktionsnedsättningar

The custom playground

- Playgrounds designed for children with and without disabilities

Författare: Josefine Jacobsson

Handledare: Märit Jansson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Examinator: Åsa Bensch, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign

Kurskod: EX0798

Program: Trädgårdsingenjör: design - kandidatprogram

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2017

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord:

- Jämlika lekplatser, anpassade lekplatser, funktionsnedsättningsanpassade lekplatser
-

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Det här arbetet handlar om hur tillgängliga så kallade tillgänglighetsanpassade lekplatser egentligen är. Genom att utforma tillgängliga lekplatser är tanken att barn med olika funktionsnedsättningar som rörelsenedsättningar och synnedsättningar ska få möjlighet och tillgång till ett socialt liv. Barn med olika funktionsnedsättningar begränsas annars ofta i sin kontakt med andra barn.

Att många barn begränsas idag i sin användning av lekplatser kan bero på att gestaltare och förvaltare har bristande kunskap inom tillgänglighetsanpassning. Det här arbetet bygger på en fallstudie av tre lekplatser i Göteborg. Den har genomförts genom intervjuer av både gestaltare och förvaltare av lekplatserna. Grunden i arbetet utgörs av en sammanställning av litteratur kring lekplatser. I resultatet tas bland annat olika funktionsnedsättningar upp med fokus på möjligheter att underlätta för barn med funktionsvariationer på allmänna lekplatser. Studien visar hur tillgänglighetsanpassade lekplatser i dag enbart delvis är anpassade, till de vanligaste funktionsnedsättningarna. Svårigheterna med att gestalta en lekplats för alla barn diskuteras. Gestaltning av lekplatser styrs utifrån deras målgrupp, svårighetsgrad, besökarnas ålder och behov.

Innehållsförteckning

	Sid.
Sammanfattning	
Förord	4
Introduktion	5
- <i>Bakgrund</i>	5
- <i>Syfte</i>	7
Metod	8
Fallstudie i Göteborg	8
- <i>Val av lekplatser</i>	8
- <i>Fallstudie</i>	10
Litteraturstudie	12
Leken	12
- <i>Lekmiljön ur ett fysiskt och psykosocialt perspektiv</i>	13
Vanliga hinder för funktionsnedsatta som kan avhjälpas vid lekplatsutformning	14
- <i>Lekredskapens anpassning och tillgänglighet</i>	14
Regler för lekredskap och lekplatser	17
- <i>Viktiga riktlinjer för tillgängligheten på lekplatser</i>	18
Resultat	21
Trädgårdsföreningens lekplats	22
- <i>Intervju med gestaltare av Trädgårdsföreningens lekplats</i>	22
- <i>Intervju med förvaltare av Trädgårdsföreningens lekplats</i>	24
- <i>Min uppfattning av lekplatsen</i>	24
Hisingsparkens fruktträdgård	26
- <i>Intervju med gestaltare av Hisingsparkens fruktträdgård</i>	26
- <i>Intervju med förvaltare av Hisingsparkens fruktträdgård</i>	28
- <i>Platsbesök – informella intervjuer</i>	30
- <i>Min uppfattning av lekplatsen</i>	30
Östra Kvillebäckens lekplats	31
- <i>Intervju med gestaltare av Östra Kvillebäckens lekplats</i>	31
- <i>Min uppfattning av lekplatsen</i>	32
Lekplatsernas tillgänglighetsanpassning	33
- <i>Egna förslag och tankar kring lekplatserna</i>	34
Diskussion	36
- <i>Metoddiskussion</i>	38
- <i>Slutsatser</i>	38
Referenser	39
Bild och tabell referenslista	42

Förord

Detta examensarbete inom Trädgårdsingenjör – Design programmet är inriktat på utformning och gestaltning av lekplatser där tillgängligheten är anpassad för barn med olika typer av funktionsnedsättningar.

Jag vill tacka min handledare Märith Jansson för allt stöd med detta examensarbete där hon på ett engagerat sätt har tagit sig tid. Hon har visat engagemang och givit mig feedback i mitt arbete under dess gång. Jag vill även tacka personalen på Göteborgs stad och särskilt de som engagerat sig genom att delta i intervjuer av olika slag.

Josefine Jacobsson

2017 – 06 – 02

Introduktion

Bakgrund

I dagens Sverige framhävs ofta barnen som en central del i samhället, samtidigt som samhället formar barnens förutsättningar. Idag har lekplatser en stor betydelse för många då de har många funktioner. Inte minst har de en social betydelse som platser för möten och umgänge. Dock har inte alla barn möjlighet att vistas på de allmänna lekplatserna på grund av olika hinder i den fysiska miljön. Barn med olika funktionsnedsättningar som rörelsenedsättningar, synnedsättningar m.m. begränsas då i sin kontakt med andra barn. Detta gör att barn redan i unga åldrar begränsas av olikheterna istället för att kunna vara en del av ett jämställt samhälle (Prellwitz & Tamm, 1999). Tillgänglighet hos lekplatser har varit i fokus de senaste cirka åtta åren, bland annat är lagstiftning nu inriktad på att lekplatser ska göras tillgängliga som en del av den offentliga miljön.

Egna tankar kring varför ett flertal barn och vuxna idag inte kan använda många lekplatser kan bero på okunnighet och bristande planering vid gestaltningen och förvaltningen av dagens lekplatser. Det kan även finnas erfarenhet och kunskap att hämta inom förvaltning och planering av lekplatser. Det är inte bara barnen som drabbas utan dessutom föräldrarna. Föräldrar med funktionsnedsättning kan idag oftast inte vara med eller hjälpa sitt barn på allmänna lekplatser på grund av hinder i den fysiska miljön. Mycket pekar därför mot behovet av att utveckla dagens lekplatser. För att ge alla barn möjlighet till sociala möten (utan utanförskap) finns det idag ett stort behov av lekplatser där barn oavsett funktionsnivå kan mötas för att motverka klyftor i barns sociala umgänge.

Dagens lekplatser - inte ens de som utges för att vara tillgängliga - erbjuder inte alltid bra mötesplatser för barn med och utan olika funktionsvariationer. Bland annat har Prellwitz (2016) visat hur fysiska hinder på lekplatser skapar sociala problem för barn med funktionsnedsättningar i norrländska kommuner, men det finns troligen även goda exempel att inspireras av. Efter ny lagstiftning år 2010 angående diskrimineringsgrunden med bristande tillgänglighet har tillgänglighetsaspekten i planeringen av lekplatsutformning de senaste fyra till fem åren blivit allt viktigare enligt landskapsarkitekt Klintberg.

Idag gestaltas ”tillgänglighetsanpassade” lekplatser, men hur anpassade är dessa egentligen? Kan verkligen barn med funktionsnedsättning använda sig av dem och i så fall på vilka sätt? Många ”tillgänglighetsanpassade” lekplatser har bara något eller några element som är anpassade för vissa funktionsnedsättningar. Detta kan till exempel vara gummiasfalt, någon rullstolsanpassad gunga eller liknande men oftast inte mer än så. Föreskrifter angående tillgänglighet vid nyanläggning av allmänna lekplatser finns i plan- och byggnadslagen PBL (BFS 2011:5 ALM 2). Gör t.ex. gummiasfaltan lekplatsen anpassad för barn med funktionsnedsättning? Gör även gummiasfaltan lekplatsen till en rolig lekplats som barn med och utan funktionsnedsättning vill besöka? Hur väl fungerar dessa lekplatser för besökarna?

Det här arbetet handlar om hur man kan anpassa lekplatser för att även kunna välkomna barn med funktionsnedsättningar i det sociala sammanhang som lekplatser utgör. Genom enkla insatser kan gestaltare kanske skapa lekplatser där leken blir

tillgänglig för alla. På grund av både brist på anpassade lekplatser och brist på platser där barn med och utan funktionsnedsättningar kan umgås är detta en viktig aspekt av utemiljö som behöver lyftas fram i samhället.

Syfte

Syftet med det här arbetet är att undersöka lösningar som kan motverka det sociala utanförskapet som finns mellan barn med och utan funktionsnedsättning på lekplatser.

För att uppnå syftet har arbetet utgått från tre frågeställningar:

Hur väl fungerar tillgänglighetsanpassade lekplatser för att skapa social inkludering för alla barn?

Vilka möjligheter kan finnas att förbättra tillgänglighet och social inkludering för alla barn på lekplatser?

Målet med arbetet är att visa gestaltungsförslag för en tillgänglig lekplatsutformning som kan möjliggöra möten mellan barn med olika funktionsnivåer såväl som för barn och föräldrar att kunna både medverka i leken och för föräldrar att hjälpa sitt barn på lekplatser.

Metod

Projektet bygger på en fallstudie av 3 lekplatser i Göteborg. Den har genomförts genom platsbesök samt intervjuer med gestaltare och förvaltare till lekplatserna. Som grund för fallstudien gjordes en sammanställning av litteratur om tillgänglighet på lekplatser ur ett gestaltnings- och förvaltningsperspektiv.

I litteraturen har jag bland annat tagit del av intervjuer som Maria Prellwitz tidigare har utfört samt litteratur om utformning av lekplatser för tillgänglighet, universella gestaltningsinslag och barns uppfattning av lekplatser. Prellwitz är universitetslektor och utbildningskoordinator på Luleå tekniska universitet och forskare inom arbetsterapi på institutionen för hälsovetenskap.

Fallstudie i Göteborg

Val av lekplatser

Valet av lekplatserna som observeras och undersöktes är tre större lekplatser i Göteborgs stad som Göteborgs stads park- och naturförvaltning förvaltar. Personer med olika bakgrund och gestaltningstänk har gestaltat och utformat platserna. Lekplatsernas tillgänglighet och anpassning ser olika ut och har utifrån platsernas miljöer gestaltats olika. Genom gestaltningen får lekplatserna sin funktion men förvaltningen kan utveckla dem och skötseln är det moment som gör de möjligt att bibehålla.

Platserna valdes ut med bakgrunden att det var de lekplatser med flest tillgänglighetsanpassade delar med bra tillgänglighet att ta sig till platsen, men också att de har olika typer av gestaltning och utformning i förhållande till andra allmänna lekplatser i Göteborg.

Figur 1. Trädgårdsföreningens lekplats, lekplats 196.

Trädgårdsföreningens lekplats se figur 1. är en lekplats som ligger centralt i Göteborg och är lättillgänglig för rullstolar med dess plana och breda gångar. Det är en lekplats dit många kommer både på grund av omringande park med stora gräsytor,

caféer, restauranger samt att det finns tillgång till toaletter för parkbesökarna. I parken finns dessutom personal under dagtid vilket kan leda till att parken får liv och rörelse. Då lekplatsens underlag både består av konstgräs och grus skapar det bra framkomlighet för rullstolsburna på platsen.

Östra Kvillebäckens lekplats se figur 2. är en inhägnad lekplats med flera olika typer av lekredskap, där ibland ett större sjörövarskepp med rutschkana samt gungdjur, hinderbana, lekhus och balansredskap. Dessutom finns olika typer av gungor, bland annat gungor anpassade för barn med funktionsnedsättningar. På stora delar av lekplatsen är underlaget gummierad asfalt och på platsen finns även trädäck och fasta grillplatser.

Figur 2. Östra Kvillebäckens lekplats 484.

Hisingsparkens fruktträdgård se figur 3. består främst av ett fyra meter högt trääpple där det både finns rutschkana och klätterredskap. Äpplet är målat i tydliga färger och ger lekplatsen dess karaktär. På platsen finns även gungor, hängmattor och hammockar.

Figur 3. Hisingsparkens fruktträdgård, lekplats 513.

Fallstudie

Intervjuerna har gått till på olika sätt då det har varit svårt att få kontakt med några av gestaltarna och förvaltarna. De har både genomförts på plats och via e-post.

Intervjuer gjorda på plats var mycket bra och spännande då de gav många förklaringar till detaljer som är svåra att få med annars, t.ex. information om närliggande lekplatser som är sammanlänkade men som är utformade i olika teman. Även detaljer som de har haft problem med på någon del av lekplatsen och hur de i så fall har lösts. Under intervjuerna var gestaltarna även ivriga att berätta om deras inspiration och tankar kring lekplatserna. Dock fick jag desto mindre svar på frågor om hur de resonerade kring tillgänglighetsanpassningen. Intervjupersonerna fick jag kontakt med via Göteborgs stads Park- och Naturförvaltnings (pnf) telefonväxel samt egna kontakter inom Göteborgs stads Park- och Naturförvaltning. Det var även svårt att få ta i flera av dem. Förvaltaren till lekplatsen på östra Kvillebäcken fick jag inte tag på, vare sig via flera mail eller telefonsamtal. Under intervjuerna som genomfördes på plats använde jag mig av förberedda frågor och med deras tillåtelse spelade jag in samtalen för att inte missa viktiga detaljer när jag senare skulle renskriva.

På lekplatserna har jag även gjort informella intervjuer med föräldrar angående användning av lekplatserna, popularitet och deras omdöme av lekplatserna. Under platsbesöken var dock vädret inte det bästa vilket gjorde att upplevelserna av platserna inte kändes lika positiva. Trots vädret var det besökare på platserna som berättade om hur det brukade vara under soliga sommardagar. Detta gav mig ytterligare en synvinkel på lekplatserna.

“*Det viktigaste är
att få leka!*”

- Margareta Öhman

Litteraturstudie

Leken

"Lek är det mest karakteristiska kännetecknet för barndomen. Den kreativa lekens och det utforskande lärandets värde är allmänt vedertaget i utbildning för små barn. I lek kan barnet både njuta av och utmana sina kompisar, vare sig de leker ensamt eller tillsammans med andra." (Barnrättskommittén (7:2005))

För att kunna förstå betydelsen av tillgänglighetsanpassade lekplatser behöver man även förstå varför tillgång och möjligheten till lek har så stor betydelse för barn. Lek är i nationalencyklopedins ordbok (2004) beskrivet som "aktiv verksamhet som bedrivs endast i nöjessyfte och ofta kollektivt". Men lek kan även definieras på flera andra sätt. Olika "vuxna" sammanhang och situationer efterliknas ofta i leken, men till skillnad från de verkliga situationerna är syftet med leken den sociala lekfullheten och nöjet (Pellegrini, 2009). Öhman (2011, s. 13) menar att "lika viktigt som att få leka är det att få vara med och leka". Under leken lär sig barn om sig själva, de skapar självkänsla, självkänedom och utvecklar sociala förmågor och färdigheter (Boverket och Movium, 2015, s 15).

Leken är oftast barns aktiva del i vardagen och varje barn behöver och bör vara fysiskt aktiv i minst 60 minuter per dag (Faskunger, 2009). Detta går hand i hand med barns hälsa och välbefinnande både psykiskt och fysiskt. Boverket och Movium (2015) skriver om den ökade ohälsan hos barn psykiskt men framförallt fysiskt med ökad övervikt och fetma. De beskriver den minskade fysiska aktiviteten och de ökande stillasittande aktiviteterna. Enligt dem finns det många orsaker till det som påverkas av livsstil, attityd och barnens fysiska förutsättningar som minskar och försvinner i den allt trängre miljön i dagens täta stadsbebyggelse och ökande trafik. Här avser Boverket och Movium (2015) främst barn utan funktionsnedsättningar. Därför bör det vara så att barn med funktionsnedsättningar har ännu mindre tillgång och möjlighet till en fysisk aktivitet då de möts av många motsättningar och hinder i staden.

Öhman (2006) skriver om lekens styrning av den inre motivationen hos barnet. Genom lek skapar sig barn en uppfattning av omvärlden och perspektiv på människor, relationer, regler och händelser. Öhman (2006) tar även upp det spontana och frivilliga i leken. Det går inte att tvinga fram lek. Hon beskriver leken som något som barn föredrar att göra och som kräver mycket tid, material och kompisar att leka med. Barnens föräldrar eller lärare kan inte välja leken men däremot kan de skapa möjligheten för barnet att leka.

Barn ser det som är kul, allt annat försvinner för dem skriver Norén – Björn (2016, s. 26). Hon refererar till Matti Bergström (1922–2014), hjärnforskare, som talar om barnperspektivet på ett av många sätt genom att leken ger barnet möjlighetsglasögon. För att kontrollera säkerheten på lekplatser tas många mått och görs tester men Norén – Björn (2016) skriver istället om att "testa leken". För att utvärdera lekmiljöer är det viktigt att testa lekplatsen genom leken för att se platsen ur ett barns perspektiv. Norén ifrågasätter genom detta ifall lekplatsen bjuder in till lek, ifall det går att leka flera lekar på lekplatsen samtidigt, finns det "rum i rummet" och tillräckligt mycket lekutrymme. Norén – Björn (2016) skriver om den ostörda leken som en viktig faktor. Hon har efter observationer konstaterat att en för liten yta hindrar barn från att

leka, en större yta utan rumsindelning skapar inte mer lekyta utan en platt, torftig och otrygg känsla för barnen. Om en yta däremot är mindre men med en bra rumsindelning, ”rum i rummet”, kan barnen leka ostört i olika grupper oberoende av varandra. Norén – Björn (2016) skriver även om ”rum som skyddar låtsasleken”, för en låtsaslek kan det vara positivt med grupperingar av lekredskap, då gärna med tak för att barnen lätt ska uppfatta rummet. Detta främjar att flera olika lekar får möjlighet att pågå samtidigt på samma lekplats.

Lekmiljön ur ett fysiskt och psykosocialt perspektiv

Enligt Prellwitz et al. (2001) utvecklas barn främst genom lek i olika miljöer. Prellwitz refererar här även till Piaget (1967) som har poängterat hur betydelsefullt det är för barn att få möjligheterna att kunna undersöka, utforska och använda sig av sin omgivning. Detta skapar en känsla av kontroll, säkerhet och trygghet för barn som då även kan känna trivsel och påverka hur de socialiserar sig i olika miljöer. Begränsningar i den fysiska miljön kan göra att barn med funktionsnedsättningar på många lekplatser inte når dessa känslorna och sociala mötena med andra. Enligt Prellwitz et al. (2001) kan detta även leda till frustration, stress och att det hindrar och stör både den motoriska och sociala utvecklingen.

På lekplatser där rörelsenedsatta barn behöver hjälp eller liknande av vuxna hindras den normala leken där barn utvecklas socialt. Prellwitz et al. (2001) beskriver även det diskriminerande uteslutandet av barn med funktionsnedsättning när de på många offentliga platser inte kan medverka i lek och därmed påverkas den sociala utvecklingen. Närheten till lekplatser har stor betydelse för att möjliggöra både kamratkontakt och lek. Den friare leken möjliggör även en viss frigörelse från föräldrarna men även för den sociala utvecklingen enligt Prellwitz et al. (2001).

För att undvika utanförskap är tillgängligheten mycket viktigt då många barn redan från början oftast väljer kamrater utan funktionshinder. Om då barn med funktionshinder även hindras från lek och kamrater genom de miljöer som utformas/utformats i både nutid och dåtid får de ytterligare svårigheter att binda sociala band och skapa relationer med andra barn (Prellwitz et al., 2001).

Prellwitz et al. (2016) beskriver i en av hennes studier där hon har intervjuat barn med och utan funktionsnedsättningar. Barnen med funktionsnedsättningar hade nedsättningar som antingen var någon typ av synskada, en måttlig utvecklingsstörning eller nedsatt rörelseförmåga. I hennes beskrivning av vad barnen berättar beskriver hon bland annat barnens längtan till möjligheten att kunna medverka i leken, något som det inte kan på grund av olika hinder på lekplatserna. Även allt för komplicerade lekredskap kan skapa förvirring och utanförskap.

För att barn ska kunna få en förståelse för hur miljön fungerar behöver de få tillgång till och möjlighet att på olika sätt utforska sin omgivning. Detta är viktigt för både mognad och utveckling. För att skapa trygga och välkomnande platser för barn med och utan funktionsnedsättningar är utformningen av olika platser viktigt. En plats där utformningen omfattar många olika typer av hinder skapar oftast utanförskap och stora klyftor mellan barn med och utan funktionsnedsättningar. Barn utan funktionsnedsättningar riskerar att lätt utesluta barn med funktionsnedsättningar då leken ofta behöver ändras. På grund av detta behöver man vid gestaltningen tänka på

dess tillgänglighet för att, som Prellwitz et al. (2001, 2016) poängterar undvika utfrysning och utanförskap.

Enligt Bronfenbrenners teoretiska perspektiv som Prellwitz et al. (2001) framhäver handlar om hur barns utveckling påverkas av miljöns förhållanden. Den tyder på att det inte bara är den allra närmaste miljön som påverkar barnens utveckling utan att det dessutom påverkas av stora delar av samhället. I studien handlar det framför allt om en av de viktiga delarna i mesosystemet, lekplatserna (ett av microsystemen) och syftet att se till tillgängligheten för barn med funktionsnedsättningar. Mesosystemet består av förhållandena mellan två eller flera av barns närmiljöer som lekmiljöer, skola, hemmet m.fl.

Det finns ett flertal olika typer av modeller inom detta området som ser på funktionsnedsättningar på olika sätt och ur olika synvinklar. En modell är den sociala modellen. Den framhäver funktionsnedsatta barns och vuxnas rättigheter att nyttja samhället och varför man i samhället bör reglera de barriärer och hinder som stänger ute barn och vuxna med funktionsnedsättningar. Denna modellen handlar om de mänskliga rättigheterna, om allas lika värde enligt Prellwitz et al. (2001).

Vanliga hinder för funktionsnedsatta som kan avhjälpas vid lekplatsutformning

Lekredskapens anpassning och tillgänglighet

På en lekplats bör man tänka på tillgång och likheter istället för olikheter och brister då det finns många olika typer av funktionsnedsättningar, bland annat rörelsehinder, ADHD, utvecklingsstörning, hörselskador, autism och synskador. Barn med funktionsnedsättningar har samma leklust som andra barn men funktionsnedsättningen kan påverka barnets personlighet. För elva år sedan skrev Harvard (2006) att det då fanns cirka 13 000 utvecklingsstörda barn och ungdomar i åldrarna två till arton år och cirka 10 000 barn och ungdomar mellan två och sjutton år med någon typ av rörelsenedsättning i Sverige. Även dessa barnen vill leka och leker dessutom i högre åldrar. Under hela barndomen tränas man genom sin lek och behöver den för att utvecklas både psykiskt och fysiskt.

Stockholms universitet (2016) skriver om de vanligaste funktionsnedsättningarna, däribland dyslexi, dövhet och hörselskador, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar, rörelsenedsättningar och synskador i sin helhet. Funktionsnedsättningar kan innebära helt olika behov av anpassningar av lekplatser och därför kan vara en stor utmaning. Dessutom tillkommer stora utmaningar då det som kan skapa tillgänglighet inte alltid är det mest attraktiva i lekmiljöer. Detta kan påverka hur barn kan ta sig an sin miljö på till exempel lekplatser, även om varje barn också har sin unika relation till miljön.

Nedsättningar av rörelseförmågan kan bero på olika saker, bland annat hjärnskada eller andra typer av skador på nervsystemet, skelett, muskler eller leder. Här bland finns både medfödda skador som Cerebral pares (CP) och skador som inte är medfödda utan som drabbat personen senare i livet som whiplashskador och ryggmärgsskador. Cerebral pares (CP)-skador kan uppstå under de första levnadsåren eller redan vid födelsen. Det kan innebära både ofrivilliga rörelser och/eller spasticitet. Cerebral pares är det vanligaste skälet till rörelsehinder och vid en CP-skada är det även vanligt med andra typer av funktionsnedsättningar.

Vid ryggmärgsskador uppkommer förlamning av olika grad, vilket kan medföra balans- och förflyttningssvårigheter.

Dessa olika typerna av rörelsenedsättningar kan medföra nedsatt förmåga när det gäller kommunikation, minne, initiativ, inlärning, vakenhet, omvärldsuppfattning, koncentration med flera. Detta kan i sin tur leda till trötthet. Även smärtan av funktionsnedsättningen kan påverka koncentrationsförmågan och uppmärksamheten (Stockholms universitet, 2016).

Harvard (2006) skriver om rörelsenedsatta barns kroppsnära miljöupplevelser och hur de ska lära sig att i olika situationer klara av att hantera sin omgivning. Harvard radar upp i en utförlig checklista med olika hjälpmedel och lösningar som kan göra det möjligt för rörelsenedsatta barn att medverka på lekplatsen. Bland annat föreslår hon:

- Markbeläggningar som kan göra det möjligt för barnet att ta sig fram på platsen med hjälp av rullstol eller liknande.
- Upphöjda lekytor i bordshöjd kan göra det möjligt för barn med rörelsenedsättningar att medverka.
- Lekredskap anpassade med enkla handgrepp som stimulerar flera sinnen.
- Anpassade bord, bänkar och andra plattformar för att rörelsenedsatta barn själva ska kunna ta sig fram/upp.

Dövhet och hörselskador sammanfattar flera olika typer av hörselskador, bland annat hörselnedsättning, tinnitus, ljudöverkänslighet och dövhet. I vissa fall av hörselskador kan en hörapparat kompensera. Dock förhöjer en hörapparat alla ljud, även buller och brus från vägar, maskiner med flera vilket kan leda till trötthet hos personer med hörselapparat om de utsätts för dessa typer av ljud under en längre tid. Enligt Stockholms universitet (2016) kan detta ha en negativ påverkan eftersom det då krävs en ökad koncentrationsförmåga för att hänga med i olika samtal och liknande. Förutom en ökad koncentration kan det även förekomma många missuppfattningar då en hörselskadad person kan ha svårt att uppfatta och höra olika röstlägen. För att anpassa en lekplats för barn med hörselskador är det därför viktigt med olika typer av buller- eller bruskydd.

Harvard (2006) föreslår olika hjälpmedel och lösningar bland annat:

- Lekredskap som inte avger plötsliga ljud, buller eller brus för att underlätta för barn med hörapparat.
- Underlättande orienteringsljus (icke bländande).

Synskador som blindhet kan variera mellan att helt sakna syn till att kunna se skillnad mellan ljus och mörker, synsvaghet kan däremot korrigerats med glasögon eller linser. Gravyt synskadade kan ibland urskilja föremål och färger eller har endast ett väldigt begränsat synfält, mörker och ljus har därför en stor betydelse för en synskadad person. En anpassning av stöd är väldigt individuellt.

Även här listar Harvard (2006) olika hjälpmedel och lösningar, bland annat:

- För att öka säkerheten och orienteringen på lekplatsen är det till fördel att den är inhägnad med tydlig planlösning.
- Färgsättning och kontraster är viktigt för den visuella informationen.
- Tydlig ingångsport/grind.
- Viktigt med insprängningsskydd vid gungor och liknande.

- Taktill märkning och kontrastfärger på både inhägnader och lekredskap.
- Orienteringsstråk till och från lekplatsen med kanter eller staket.
- Färg- och ytkontraster kring lekredskap och lekytor i markbeläggningen som både syns och känns.
- Tänk på att inte skapa ”snubbelkanter/staket”, var noga med höjderna för eventuella snubbelolyckor.
- Taktila och visuella nivåmärkningar.
- Belysning över hela lekplatsen, speciellt på vissa lekredskap.
- Orienteringsljud på lekplatsen, till exempel rinnande vatten, bjällror eller liknande.

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är ett sammanfattande av olika tillstånd och diagnoser, därav ADHD, tvångssyndrom och autismspektrumtillstånd (AST). Dessa olika tillstånd och diagnoser medför att personer till exempel kan ha svårigheter att förstå och tolka andra personer vilket kan leda till kommunikations- och samspelssvårigheter. Tvångssyndrom kan till exempel innebära tvångstankar eller tvångshandlingar som kan vara rörelser och läten som är ofrivilliga och reflexliknande. Tourettes syndrom kan handla om olika tics.

Lundgren (2016) skriver i sitt kandidatarbete om grundläggande och generaliserande svårigheter för barn med autism. Hon beskriver deras svårigheter att skilja för- och bakgrundsstimuli. Även att skilja mellan viktig och oviktig information i olika sammanhang kan vara svårt för barn och vuxna med autism. Enligt Lundgren (2016) har autistiska barn och vuxna svårt för förändringar såsom rubbade rutiner. Hon refererar till Bogdashina (2003) och skriver om hur olika situationer kan skapa frustration, stress och rädsla, som att vid en förändring tvingas konfronteras med en obekant miljö. Holm (2010) skriver om det egna valet av allmänna utrymmens användning för personen med funktionsnedsättning och vikten av avskildhet. I rum är det mycket viktigt att det finns ett flertal utgångar. Man ska alltså inte behöva gå igenom andra rum för att ta sig till ett annat enligt Holm (2010). Från detta kan man dra paralleller även till utemiljöer och lekplatser.

Harvard (2006) listar även upp en del förslag för autistiska barn, bland annat:

- Inhägnade lekplatser, tydlig planlösning och huvudentré till lekplatser underlättar för orienteringen och förståelsen för lekplatsen.
- Instruktioner och vägledning vid olika redskap.
- Avskildhet och avskärmande mot ljud kan skapa en lugnare lekmiljö.

Psykiska funktionsnedsättningar har en bred målgrupp och till dem räknas till exempel tvångssyndrom, psykoser, depression och ångestsjukdomar med flera (Stockholms universitet, 2016). De kan vara manodepressiv sjukdom, bipolär eller social fobi. Manodepressiv sjukdom och bipolär funktionsnedsättning kan innebära grova svängningar i sinnesstämning och perioder av mani och depression vilket kan leda till koncentrationssvårigheter. Då personen även kan få sömnstörningar kan den även känna sig apatisk och dämpad. Psykiska funktionsnedsättningar kan även uppdaga sig som social fobi. Personer med denna typ av funktionsnedsättning kan istället ha svårt för uppmärksamhet. Även i dessa fall kan olika typer av avskilda delar på lekplatser vara bra.

Harvard (2006) skriver även om barn med utvecklingsstörningar. Enligt Harvard kan barn med utvecklingsstörningar behöva information via bilder istället för text och

lekredskap i vuxenstorlek då de leker i högre åldrar. Lekplatser bör även vara inhägnade med insprängningsskydd kring lekredskapen. Lekredskapen bör stimulera flera sinnen samt vara tydliga och enkla för barn anser Harvard (2006). Stockholms universitet (2016) nämner även fler funktionshinder som har en stor påverkan som till exempel multipel skleros (MS), epilepsi och olika allergier.

För att skapa en tillgänglig lekplats är inte poängen att få exempelvis den rullstolsburna personen att kunna klättra upp i klätternätet, utan att skapa möjlighet till delaktighet på lekplatsen (Svensson, 2001). På lekplatser behövs lekredskap med olika svårighetsgrad för att barn ska få möjlighet till att utvecklas i sin takt (Harvard, 2006). Enligt Svensson (2001) bör även lekredskap vara målade i kontrastfärger för att ytor och lekredskap tydligare ska kunna ses av synsvaga barn. Lekplatser bör innehålla gungor i olika storlek och för olika åldrar, det bör även finnas utrymme för barn med vissa funktionsnedsättningar att ta med en egen gunga om så skulle behövas enligt Svensson (2001). Svensson (2001) nämner fågelbogungan och kompisgungan som exempel på gungor med flera olika användningsmöjligheter. Enligt Harvard (2006) bör till exempel sandlådor inte placeras i direkt sol eller för starkt ljus då barn med funktionsnedsättningar lätt blir bländade och de kan då under ett par timmar få nedsatt syn. Överlag bör inte sandlådor och lekplatser placeras i direkt solljus, detta med tanke på barns solkänslighet. Vårdguiden 1177 rekommenderar att barn bör undvika solen mellan klockan 11 och 15 på dagen, till exempel genom att använda parasoll eller liknande skydd mot solen. Enligt Vårdguiden 1177 bör man även ta hänsyn till solen vid molniga dagar då molnen släpper igenom cirka 50 % av solstrålarna. Ett exempel på solskydd över lekplatser är solseglar eller skuggande träd och buskar.

Regler för lekredskap och lekplatser

För allmänna lekplatser finns det lagar och förordningar att förhålla sig till. Bland annat skriver Boverket (2017) om **alla** barns rätt till lek i en stimulerande, trygg och lämplig miljö. Enligt Boverket (2017) ska lekplatser och andra miljöer där barn vistas vara tillgängliga och säkra för alla barn och refererar till FN:s barnkonvention. Boverket (2013) skriver även om ”Enkelt avhjälpta hinder” där retroaktiva regler gäller enligt BFS 2011:13 (ändrad 2013:9). Med detta menas det att fysiska hinder ska avhjälpas som till exempel tunga dörrar, mindre nivåskillnader eller olämpligt placerade/utformade manöverdon. I plan- och bygglagens föreskrifter kring tillgänglighetsanpassning vid nyanläggning på allmänna platser, bland annat lekplatser, (BFS 2011:5 ALM 2) ska dessa kunna nyttjas av både barn och vuxna med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Dock behöver inte samtliga lekredskap tillgänglighetsanpassas. Avhjälpta hinder (BFS 2013:9 HIN 3) för bland annat allmänna platser omfattar även krav på att redan befintliga lekplatser genom förbättringar saktillgänglighetsanpassas för användare med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga bland både barn och vuxna enligt HIN 18§ skriver Boverket (2015).

I plan- och bygglagen (PBL) (SFS 2010:900), 8 kap. 9 § punkt 5 och 6, samt 10–12§§ och 15–16 §§ finns regler för utemiljöer med krav på fria lek- och utevistelseytor, fasta anordningar och deras underhåll. Det finns dessutom regler kring terränganpassning på både tomter och allmänna platser för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Boverket hänvisar även där till Boverkets

byggregler (BBR), med regler om skydd på tomter med fasta lekredskap. Avsnitt 8:93 visar hur risken för personskador begränsas vid fasta lekredskap, bland annat genom fallunderlag vid klätterställningar, gungor och liknande lekredskap. Dessa regler gäller även vid ändring/ombyggnad, nyanläggning och nybyggnad på lekplatser.

För en fungerande säkerhet krävs det genom produktsäkerhetslagen (PSL) att varor som exempelvis lekredskap är säkra. Detta gäller både olika typer av näringsidkare och i offentliga verksamheter. Detta gäller också alla lekredskap, både nya och befintliga. Även i europastandarderna, SS-EN 1176 och SS-EN 1177, finns regler kring säkerhet på lekplatser, till exempel stötdämpande underlag för lekredskap. Dock är det frivilligt att följa standarder och en näringsidkare, verksamhetsidkare, fastighetsägare eller leverantör kan välja att inte följa dem. Istället måste de visa en teknisk dokumentation, till exempel ett godkänt provningsprotokoll, för att tydliggöra att produkten är säker för tillsynsmyndigheten. Produktsäkerhetslagen 11§ anger dock att även äldre lekredskap ska uppfylla de aktuella standarderna kring säkerhet. Kontroll och besiktning av lekplatser och lekredskap sker genom att en visuell rutinmässig kontroll kan göras av fastighetsägaren. Detta sker månadsvis eller kvartalsvis beroende på både användning och slitage. Kontroll av både stabilitet och funktionskontroll genomförs. Säkerhetsbesiktning genomförs däremot av en person med erforderlig kompetens enligt produktsäkerhetslagen.

Enligt produktsäkerhetslagen ansvarar tillverkare och leverantörer för säkerheten på lekredskapen som ska vara märkta med både namn och adress till den ansvariga tillverkaren. Enligt produktsäkerhetslagens lekredskapsstandarder skall tillverkare och leverantörer även erbjuda anvisningar om redskapets installation, besiktning och underhåll med mera. Lekredskap på allmänna platser ska uppfylla krav enligt europastandarderna, SS-EN 1176 och 1177, alltså inte enbart vara CE-märkta vid bruk på allmän plats.

Viktiga riktlinjer för tillgängligheten på lekplatser

Norberg (2008) skriver i sitt examensarbete om utformningen av lekplatser och betydelsen av att inte dela upp lekanordningarna efter funktionsnedsättningstypen. Norberg menar att man istället ska eftersträva en lekplats där barn med och utan olika typer av funktionsnedsättningar kan leka och gärna olika svårighetsgrader för att barnen ska kunna mötas och utmana sina färdigheter och kunskaper. Norberg refererar även till RBU, Rörelsehindrade barn & ungdomar, (2006).

Vid tillgänglighetanpassning av lekplatser har utformningens mått en stor betydelse. Möjligheten att kunna vända eller ta sig fram och komma intill bord med rullstol eller liknande hjälpmedel har stor betydelse för många barn med rörelsenedsättningar. Harvard (2006) beskriver minimimåtten för olika typer av hjälpmedel. För att en manuell rullstol ska kunna vända på platsen krävs minst 1,5 x 1,5 m eller som Norberg (2008) en cirkel med en diameter på minst 1,5 m (Rojals del Alamo, 2004). Om det däremot är en eldriven rullstol kräver den en större yta som är minst 2,5 x 2,5 m enligt Harvard (2006). Dessutom, ska någon kunna gå bredvid en person i rullstol eller gå mötandes på samma gång bör bredden på gången vara minst 1,4 m. Vid två mötande rullstolar eller i bredd måste gångens bredd vara minst 1,6 m

enligt Norberg (2008) som refererar till Svensson (2001). Harvard (2006) skriver att för öppningar där rullstolar ska kunna passera krävs en bredd på minst 0,9 m.

Lutningar har också en stor betydelse. Branta lutningar kan medföra att rullstolsburna med sämre balans kan ramla ur sin rullstol. Maxlutningar är enligt Svensson (2001) väldigt individuellt och beroende på vad den rullstolsburna personen klarar av. I skriften Tillgänglig stad (2003) rekommenderas att den högsta lutningen inte bör överstiga 5 % och det är maxlutningen på en tvärlutning i till exempel en ramp som svänger eller liknande. Norberg (2008) rekommenderar själv och refererar till svenska kommunförbundet (2003) att viloplatser bör finnas var sjätte meter eller per varje 50 cm höjdskillnad efter egen erfarenhet då det är väldigt krävande att köra rullstol. Räckvidd och höjd på olika reglage eller handtag bör även placeras med eftertanke. Enligt Harvard (2006) bör till exempel grindhandtag placeras med minst 70 cm till ett hinder eller hörn men ett avstånd på 1 m är att rekommendera. Räckvidden i både sidled och höjd är individuellt beroende på armlängden hos barnet eller den vuxna.

U.S. Access Board (2005) har tagit fram riktvärden på räckvidden vid olika åldrar för barn i rullstol. Se tabell 1 nedan.

Lägst	Högst	Ålder
51 cm	91 cm	3–4 år
46 cm	102 cm	5–8 år
41 cm	112 cm	9–12 år

Tabell 1. Riktvärden på räckvidden vid olika åldrar för barn i rullstol.

U.S. Access Board (2005) har även tagit fram riktvärden på det fria utrymmet vid bord som krävs för att barn i rullstol ska komma intill med fötter och knän under borde. Se tabell 2 nedan.

Bredd	Djup	Fri höjd
> 76 cm	> 43 cm	> 61 cm

Tabell 2. Riktvärden på det fria utrymmet vid bord som krävs för att barn i rullstol.

Harvard (2006) anser däremot att utrymmet bör vara aningens större med en bredd på > 80 cm, djup på cirka 60 cm och den fria höjden på > 70 cm.

Om det finns trappor bör de också utformas för att vara så tillgängliga som möjligt. Trappor bör enligt Harvard (2006) anpassas till barn med nedsatt motorik eller liknande och vara mellan tre till fem trappsteg med en trappstegshöjd på 10 till 13 cm. Trappor bör vara slutna med ledstänger på båda sidor med en höjd på 70 till 90 cm. Ledstängerna bör vara placerade så att de kan användas tillsammans för att underlätta. De bör även fortsätta cirka 30 cm efter trappans slut på båda, sidor både ovan och nedför trappan. På trappans översta och nedersta steg bör det även finnas en tydlig kontrastmarkering.

Humanas är ett av de ledande omsorgsföretagen i Norden som arbetar med att förbättra livskvaliteten personlig assistans, individ- och familjeomsorg men även äldreomsorg och LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade). Humanas tillgänglighetsbarometer (2016) beskriver (efter

barometerns undersökningar) sitt resultatet av kommunernas planerade tillgänglighetsförbättringar.

Humana förespråkar enklare och mer kostnadseffektiva förbättringar för att öka tillgänglighetsanpassningen. Detta kan till exempel enligt Humana genomföras genom att uppmuntra privata aktörer att utföra tillgänglighetsförbättringar i kommunen. I Humanas tillgänglighetsbarometer 2016, under punkt 4, ”Åtta åtgärder för ökad tillgänglighet i kommunerna”, nummer 7, bör kommunerna vid beviljande av tillstånd eller finansiering av lekplatser ställa krav på dess tillgänglighet, därefter bör även kommunerna kontrollera att kraven uppfylls. Detta följer i flera av Humanas tillgänglighetsbarometrar bland annat 2012, 2016, 2017. Enligt punkt 4, ”Åtta åtgärder för ökad tillgänglighet i kommunerna” nummer 1 och 2, bör kommunerna utse rapporteringsansvar och använda sig av mätbara mål för att kunna ange olika områden för framtida tillgänglighetsförbättringar.

Även under tidigare tillgänglighetsbarometrar av Humana beskriver de vikten av att skapa förutsättningar för alla barn på kommunernas lekplatser för lek och interaktion. Humanas tillgänglighetsbarometer (2012) betonar dessutom tillgängligheten för föräldrar med funktionsnedsättningar att kunna medverka på allmänna lekplatser tillsammans med sina barn.

Resultat

Frågor som ställts till förvaltare och gestaltare av de tre olika lekplatserna:

Vad är er mål med skötseln?

Vad behöver ni göra under skötseln?

Går förvaltningen av lekplatsen som ni tänkt och planerat?

- Behöver ni ändra på något och vad iså fall?

Hur mycket och vad var det viktigaste i under skötseln?

- Vilka/vilken områden på lekplatsen riktar ni in er mest på?
- Hur lång tid tar det att planera och genomföra skötseln på lekplatsen?

Är resultatet vad du önskar?

Har lekplatsen fått bra omdöme?

Är det något som du i efterhand känner att du skulle vilja förändra i din gestaltning?

Vad tänker du angående anpassningen av lekplatsen? Ser ni vad som används och Vad är dina tankar kring vad som används mest? Vad slits mest?

Tror du att alla barn kan använda sig av lekplatsen?

- med tanke på barn med funktionsnedsättning, synnedsättning, rörelsenedsättning?

Hur har du kommit fram till dina lösningar vad skötseln av platsen?

Vad var din/er inspiration?

- Hur kommer det sig?

Vad är din/er tanke och idé bakom gestaltningen?

Gick allt som det var tänkt och planerat?

- Behövde du ändra på något och vad iså fall?

Tänkte du på anpassningen av lekplatsen?

- Hur mycket och vad var det viktigaste i anpassningen?
- Vilka/vilken anpassningen riktade du dig mest till?
- Hur lång tid tog det att planera lekplatsen?

Är resultatet vad du önskade?

Har lekplatsen fått bra omdöme?

Är det något som du i efterhand känner att du skulle vilja förändra i din gestaltning?

Hur tänker du dig med komplexiteten av lekplatsen? Kan verkligen alla barn använda den med tanke på alla färgval? – med tanke på barn med funktionsnedsättning, synnedsättning, rörelsenedsättning?

Hur har du kommit fram till dina/era lösningar?

Har du arbetat med att anpassade lekplatser tidigare?

- Hur länge isfall?

Har du fördjupat dej mycket om denna typen av lekplatser?

Vad är dina förkunskaper kring denna typen av lekplatser?

Trädgårdsföreningens lekplats

Intervju med gestaltare av Trädgårdsföreningens lekplats

Kristina Hedvall-Larsson har gestaltat lekplatsen på Trädgårdsföreningen (figur 4) och berättar om de olika gestaltungsanvisningarna som de var tvungna att följa vid gestaltningen av lekplatsen. Bland annat ville Länsstyrelsen att lekplatsen skulle efterlikna en av trädgångarna som fanns på platsen under början av 1920-talet men med en öppnare plats mot fontänområdet med gräs och träd inne på Trädgårdsföreningen.

Figur 4. Skiss över gestaltning på Trädgårdsföreningens lekplats.

På grund av att barnen sprungit för mycket på det nyanlaggda gräset blev det dåligt och man har senare varit tvungen att göra om och nu är det istället ett lågt buskage på ca 50 cm med perennplantering innanför lekplatsens avgränsningar mot park området och en smalare gräsremsa utanför för att fortfarande behålla samma känsla som övriga parken. I perennplanteringen som delvis avgränsar lekplatsområdet finns olika solitärer av buskar, hortensior m.m. Samma sorts växter finns även planterade i

buskaget. Växterna valda med inspiration från växter som använts tidigare i parken har planterats.

Figur 5. Metallkonstruktion av Ulf Nordfjell.

Figur 6. Metallkula.

Figur 7. Älva i metall.

På lekplatsen finns mycket fina metallkonstruktioner gjorda av Ulf Nordfjell se figur 5. Dessa är placerade både i mitten som en central pergola med rosor klättrandes över hela ställningen och likt en portal en ställning i en av entréerna men klätterhortensia på.

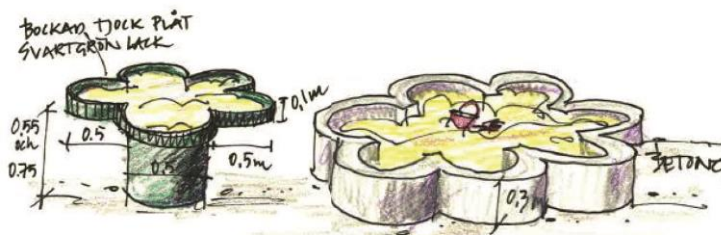
Förutom parken och dess 1850 – tals karaktär har Kristina hämtat inspiration från boken ”Den hemliga trädgården” av Frances Hodgson Burnett. Med denna som inspiration har lekplatsen fått slingriga gångar, sagolika former och buskage med allt från vintergröna cypresser till asiatisk bambu.

Runt om på hela lekplatsen har hon skapat olika karaktärer. På lekplatsen finns flera andra olika skulpturer och effekter t.ex. har hon placerat ut små älvor se figur 7 på olika platser. Detta är ämnat att väcka intresse och nyfikenhet hos både barn och vuxna.

Lekplatsens utformning har utgått ifrån olika typer av rum t.ex. ”skogen” och ”djungeln”. Det är en tydlig lekfullhet med många olika element och kontraster. Här har dessutom ljussättningen varit viktig och ett tight samarbete med White Arkitekter har gjort att lekplatsen är så bra ljussatt att den kan användas under eftermiddagar även på vintern.

Under gestaltningen har det varit väldigt viktigt att den går att använda av alla. Kristina berättar om flera av lekredskapen som hon har lyckats få formgivaren att göra lite ändringar för att de ska kunna användas av barn med och utan funktionsnedsättningar. Hon har arbetat mycket med de olika sinnen på lekplatsen. Bland annat är det taktila är en central del i gestaltningen se figur 6 där hon använt sig av olika typer av material. Hon lyckades även byta ut färgen på lekredskapen till en mörkgrön och tona med flera av de starka färgerna för att skapa tydligare koppling till Trädgårdsföreningens mörkgröna färgtema. Kristina berättar även om önskningar som hon inte fick igenom när det gäller lekredskapen. T.ex. ville hon gärna att fjädergungorna skulle haft ett ryggstöd eller någon typ av sele eller liknande för att fler barn skulle kunna använda dem. På platsen var tanken att det även skulle finnas en rullstolskarusell, men lekplatsen behövde utökas i storlek och som det ofta blir satte budgeten stopp i gestaltningsprojektet.

Kristina gestaltade och lär göra upphöjda sandlådor i två olika höjder för att skapa fler lekmöjligheter för barn och vuxna med olika rörelsenedsättningar, se figur 8.

Figur 8. Skiss på sandlådor, trädgårdsföreningens lekplats.

Hon berättar om sitt främsta motto: ”alla barn ska kunna vara med och komma fram till allt på lekplatsen. En av hennes gestaltungs-mål var att få en anpassad, funktionell men samtidigt vacker och stilig lekplats då den är placerad på en av de finare platserna i Göteborgs stad. Kristinas uppfattning är att lekplatsen är mycket populär, används av många och hon är väldigt nöjd med resultatet.

Intervju med förvaltare av Trädgårdsföreningens lekplats

I intervjun via e-post berättar förvaltare Malin Löfstrand om utformningen och planering av växter och skötsel på lekplatsen på Trädgårdsföreningen. Hon beskriver dess skötsel och vikten av helheten under skötseln vad gäller lekplatsens lektytor/utrustning och dess planteringar. Under skötseln är det viktigt med renhållning av både konstgräs, gräs, men även skräpplockning ogrärensning, vattning skötsel av perenner och beskärning. Det är även viktigt med planering och utveckling av planterade ytor och besiktning av lekplatsens lekutrustning då det är väldigt många barn som besöker lekplatsen.

Enligt Löfstrand är det mer slitage än planerat, men det kan bero på att besöksantalet ökat drastiskt till parken. Löfstrand berättar om hur beslutet om att ta bort entréavgiften för att öka tillgängligheten har ökat parkens besöksantal från 450 000 till 1,7 milj/år under en fyraårsperiod. För att hela tiden förbättra lekplatsen pågår ständigt justeringar och förändringar görs när de märker av behovet. Hon berättar om markytorna som den mest tidskrävande delen av lekplatsen. Mesta slitaget på lekplatsen är på ytorna under och på gungor och rabatter som blir genomsprungna.

Löfstrand känner sig nöjd med det fina resultatet och har även fått höra goda omdömen och nya ”tips” från besökare. Dock tror Löfstrand att en synskadad person kan ha relativt svårt utan en seende ledsagare på lekplatsen, men att tillgängligheten i rullstol på platsen är bra och marken framkomlig.

Min uppfattning av lekplatsen

Min uppfattning av lekplatsen är att den är välbesökt, populär och har många tillgänglighetsanpassningar. På lekplatsen finns det flera olika tillgänglighetsanpassningar och miljöanpassningar som både anpassas för att öka tillgängligheten men även för att anpassas efter omgivningen.

Vid intervjun ifrågasatte jag och spekulerade i hur tillgänglig lekplatsen på Trädgårdsföreningen i Göteborg är och funderade på hur lekplatsen skulle kunna förbättras med enklare hjälpmedel. Till exempel noterade jag av saknaden av tillgängliga rastplatser för rullstolsburna barn och vuxna. Jag funderade även mycket kring hur tillgänglighetsanpassad lekplatsen är. Vad kan en rullstolsburen person göra på egen hand och hur? Det ledde till olika frågor kring hur barn med synskador,

rullstolsburna, downs syndrom eller liknande skulle kunna använda sig av platsen utan vuxnas hjälp.

Jag anser att denna lekplats skulle behöva tydligare färgkontraster på lekredskap för att skapa tydliga skillnader för att ett synskadat barn lättare ska kunna urskilja lekredskapen. När man gestaltar platser finns det en risk för att det som är vackra mönster i en planritning kanske aldrig kommer att synas i verkligheten.

Det som väckte mitt intresse var hur de hade arbetat med ljussättningen på lekplatsen. Detta både förlänger användningsmöjligheterna under årets mörkare del och har även en stor betydelse för tillgänglighetsanpassningen för synskadade barn. Dock saknades tillgänglighetsanpassade bord för rullstolsburna barn och vuxna. Det tog jag även upp med gestaltaren under intervjun. Detta var hon själv även intresserad av att förbättra på lekplatsen.

Slutsatsen av förvaltarens åsikt och uppfattning av lekplatsen är att den är populärare än väntat men att den ur ett tillgänglighetsperspektiv kan vara svår för barn och vuxna med synnedsättning. Detta kan bero på de enhetliga färgerna på lekplatsen som lätt kan smälta samman för personer med synnedsättning.

Hisingsparkens fruktträdgård

Intervju med gestaltare av Hisingsparkens fruktträdgård

På Hisingsparkens fruktträdgård var det tre landskapsarkitekter; Emma Johansson, Johanna Pettersson och Charolina Klintberg som gestaltade lekplatsen tillsammans. Hisingsparkens fruktträdgård valdes ut till att bli en av Göteborgs utflyktsparker då den är placerad i en av de i 4 olika stadsdelsområdena. De tre andra utflyktslekplatserna är Positivet i Positivparken, Plikta i Slottsskogen och en cirkuslekplats i Angeredsparken. Klintberg beskriver utflyktslekplatsernas funktion som en lekplats som ska vara så pass attraktiv att man tar sig från andra delar av staden för att besöka den. Hon beskriver även tanken med Fruktträdgården som den fjärde utflyktslekplatsen, den skulle ha en central placering på Hisingen.

Klintberg beskriver hur fruktträdgården är en av tre lekplatser med olika teman på Hisingen i Göteborg. De tre olika teman som valdes för utflyktslekplats var ”Fruktträdgården”, ”Skogen-våtmarken” och ”Bondgården” och dessa teman valdes eftersom de knyter an till omgivningen i den naturliga parken. De större lekplatserna av denna trio är Fruktträdgården och Bondgården som ligger med 1 km emellan. Tanken var att få folk att motionera/röra sig där mellan och samtidigt passera lekplatsen med temat skogen-våtmarken. Hon berättar hur man leds rätt med hjälp av gula fågelholkar och gula sittbänkar och mitt ute i skogen finns ett stort lekhus i form av två stora fågelholkar där barnen kan leka en stund på vägen till nästa lekplats. Klintberg beskriver även den pedagogisk/sagoplatz finns i form av en trollgrotta och en picknickplats/lekplats med stora kantareller i trä ute i skogen.

Under gestaltningsprocessen höll de tre landskapsarkitekterna en dialog med medborgarna på olika sätt för att få höra vad de hade för önskemål. Klintberg och hennes kollegor besökte även närliggande skolklasser för att höra vad de ville göra på den nya utflyktslekplatsen. Dessa önskemål och förslag sammanställdes och rangordnades för att användas i gestaltningen.

Klintberg berättar om tanken bakom Fruktträdgården som skulle knyta an till platsens tidigare historia som trädgård. De tog fram ett antal ledord för gestaltningen under en workshop med kollegor i en större grupp ett s.k. ”gestaltningsmöte” under ledning av stadsträdgårdsmästare Helena Bjarnegård. Orden var bl.a. fruktträd, bärbuskar, komma hem, komma upp, gunglek, gunga i fruktlund, fjärilsväxter, frukter, hängmattor, picknick, utblick, göra mos, safta och sylta mm.

Hon berättar om att de tidigt blev övertygade i arbetsgruppen om att de ville ha ett signum för lekplatsen i det gigantiska äpplet. De gick ut med en direktupphandling som var öppen för alla leverantörer att svara på och som de sedan fick in olika förslag ifrån. Därefter fick det danska företaget Monstrum i uppdrag att ta fram förslag på hur äpplet skulle se ut. Det stora trädäcket format som ett stort äpple följer i en böljande form kring det stora gröna äpplet i mitten. Tanken är att det ska vara roligt att springa och leka på och som skulle kunna integreras i leken likväl som att det skulle fungera som sittplats och soldäck.

På platsen där Fruktträdgården ligger fanns tidigare ett litet torp det s.k. ”Mosstorpet”, men tyvärr brann huset ned på slutet av 1980-talet och endast den något raserade stengrunden fanns kvar. Torpet gjordes om genom att de reparerade husgrunden och

som sedan fylldes med sand. Gavlar i stål visar vart torpet en gång låg, de behöll även ett flertal gamla fruktträd som i dag används som mycket av barnen i olika lekar. Klintberg beskriver ”torpet” som en plats för rollek där du kan leka ”hemma hos” och laga mat på betongspisarna. Blomster- och kryddrabatter på gården runt om kring torpet som lockar fjärilar och humlor, i en liten brunn kan du ”hämta vatten” för att sköta din trädgård och matlagning enligt Klintberg.

Hon beskriver hur de har tänkt på utblick över platsen och de olika funktionerna på platsen som olika typer av gungor, hängmattor med flera. Hon talar även väldigt tydligt om fallunderlaget i gummiastfalt vilket gör platsen anpassad även för rullstolsburna barn och vuxna. Gummiastfaltens utformning har en karaktäristisk utformning och konstgräset på lekplatsen har stor betydelse i både gestaltningen och för tillgängligheten.

Enligt Klintberg skulle lekplatsen vara tillgänglighetsanpassad, det vill säga att alla ska kunna komma fram och vara med i leken. Hon beskriver de riktlinjerna de utgick ifrån under gestaltningen som togs fram år 2012 av Park- och naturförvaltningen i Göteborg, ”Riktlinjer för tillgängliga lekplatser”.

De tre landskapsarkitekternas gestaltning blev som det var tänkt och i stort sett gick allt som planerat. Dock saknas den pedagogiska informationen. Det som var viktigast i anpassningen var landskapsanpassning/ platsens förutsättningar, ekonomi och tillgänglighet enligt Klintberg. Det svåra i gestaltningen var höjdsättningen i och med anpassningen för framkomligheten överallt då lekplatsen ligger placerad i en slänt med ganska hög lutning. De påbörjade projektet hösten 2013 och det var klart i mars 2014.

Klintberg säger:

- *Jag tror att jag talar för alla i arbetsgruppen när jag säger att vi blev nöjda! För mig personligen var det ett superroligt projekt med många specialutformningar och detaljer. Det var ett av mina drömprojekt! Jag är stolt över att vi fick så mycket för pengarna/budgeten. Att vi lyckades få till alla 10-i-topp-önskemålen. Sen är det alltid detaljer och finish som kunde varit bättre utförda.*

Personligen har hon bara hört gott om lekplatsen både från besökare och på sociala medier. Trots populariteten har det skett en del vandalism på både Fruktträdgården och på Bondgården enligt Klintberg.

Klintberg önskar och tycker dock att lekplatsen borde ha haft en tillgänglig rutschkana för både mindre barn och för barn som har svårigheter att röra sig. Hon önskar även några fler buskar på platsen för att skapa något ”mindre rum” för avskild lek. Informationen på platsen i form av tavlor och dess placering är inte tillgänglighetsanpassad vilket är ett minus tycker Klintberg.

Klintberg beskriver hur man i Göteborg arbetar med funktionsnedsättningarna, svårt att höra, svårt att se, svårt att röra sig, svårt att tolka och bearbeta information, svårt att tåla visa ämnen och där arbetar man även med mottot ”**Mer åt fler**” istället för ”**allt överallt**”.

Hon berättar att hon känner att de lyckades uppnå en viktig utgångspunkt och skapa en könsneutral lekplats. Även temats färger var omsorgsfullt utvalda och används över hela utflyktslekplatsen på både utrustning och i materialval m.m. med färgerna gul, grön och orange. Färgerna är utvalda utifrån från platsernas karaktär och Klintberg berättar att hon känner att färgerna generellt funkade bra samtidigt som hon tycker att det saknas kontraster mellan utrustning och underlag på en del ställen. Detta kan skapa problem för personer med synnedsättning. Klintberg berättar att de har varit noga vid växtvalet med utgångspunkten att hålla pollenivån relativt låg för att ta hänsyn till allergiker och inte vara allergena. Dock finns det pollenrika träd och buskar såsom al, björk och hassel runt om parken.

Hon beskriver lekplatsen som en fysiskt mycket tillgänglighetsanpassad för de som har svårt att röra sig, men även barnvagnsvänlig trots att det är en naturlekspark. Lekplatsen är byggd och gestaltad enligt boverkets byggregler BBR och ska vara tillgängliga för alla. Enligt Klintberg är det dock oklart vad som generellt menas med reglerna och ifrågasätter själv; hur gör man för att det ska vara tillgängligt för alla människor?

Klintberg talar om att det självklart alltid går att göra mer och fler anpassningar med att det även behöver finnas utmaningar för barnen att lära sig nya saker och tränas i både lättare och svårare typer av lek för alla barn på lekplatsen.

Klintberg berättar att hon arbetat med lekplatsutformning i nio år och hur det de senaste fyra till fem åren har blivit allt viktigare att ha med sig tillgänglighetsaspekten i planeringen. Hon berättar även om de nya lagstiftningen som kom under 2010 angående diskrimineringsgrund med bristande tillgänglighet. ”Jag har arbetat som landskapsarkitekt och med lekplatsutformning i 9 år. Det är under de senaste 4-5 åren som det blivit allt viktigare”.

Innan arbetet med Hisingsparkens utflyktslekplats berättar hon att hon inte hade några fördjupade kunskaper inom området. Därför var det bra med Park- och naturförvaltningens egna riktlinjer för tillgängliga lekplatser. Efter arbetet med Hisingsparken har hon de två sista åren på Park- och naturförvaltningen (2015-2016) varit ansvarig för att organisera förvaltningens tillgänglighetsarbete med inventeringar och åtgärder av så kallat enkelt avhjälpta hinder.

Intervju med förvaltare av Hisingsparkens fruktträdgård

Förvaltare Patrik Svensson, landskapsingenjör från SLU Alnarp, har arbetat på Göteborgs stad i cirka nio år. Han talar om Fruktträdgården som en väldigt populär lekplats med bra tillgänglighetsanpassning för både barn och vuxna i alla åldrar. Han beskriver platsen inte bara som en lekplats utan en plats för alla. Det finns plats för fika, grillning och att bara njuta. Han talar om olika tidpunkter under både året och dygnet som lockar olika grupper att besöka platsen. Under veckodagarna är det mest förskoleklasser som besöker platsen och på helgerna är det när barnfamiljerna gått hem för dagen kommer ofta ungdomar för att grilla.

Svensson beskriver lekplatsen som en lättskött och tålig lekplats med en bra grund i de gamla äppleträden. De har dock behövt ändra om lite bland de nysatta träden då de blivit trångt placerade och några av de nysatta träden har även behövts bytas ut på grund av slitage då barnen leker bland dem.

Lekplatsen tas om hand tre gånger i veckan för städning gräsklippning och tillsyn av slitage och vandalism. Under besöken gäller det att sopa tillbaka sanden i sandlådan och liknande, dock önskar Svensson att delen med sand kunde varit placerad utanför trädäcket för att undvika att det åker in i konstgräset vilket leder till en mer skötselkrävande sandlåda. Enligt Svensson byts redskap och andra material ut direkt vid behov, även andra åter gärder som behövs görs omgående. Han berättar om vandalism skillnaden mellan Frukträdgården och Bondgården. Bondgården har utsatts för en hel del vandalism, både bränder och övrig förstörelse, men inte Frukträdgården.

Svensson tycker dock att det är en bit till parkeringsplatserna, men trots önskemål från besökare om närmre parkeringsplatser är detta inget som de planerar att tillföra i framtiden. Tyvärr hade Svensson inte någon speciell tillgänglighetsinformation att tillgodose här, utan han kände mer till själva arbetet på platsen vilket inte handlade om hur de arbetade vidare med tillgängligheten.

Figur 9. Hisingsparkens frukträdgård.

Platsbesök – informella intervjuer

Vid platsbesök på lekplatsen talade jag även med besökare. De påpekade då hur väl besökt lekplatsen var. Vid frågan om hur tillgänglighetsanpassad de ansåg att lekplatsen är var det något som de inte hade funderat över. De berättade att inte hade sett någon med någon typ av funktionsnedsättning på lekplatsen under sina besök och att lekplatsen förmodligen inte skulle vara speciellt rolig för till exempel ett rullstolsburet barn eftersom det rullstolsburna barnet inte skulle kunna medverka i leken så mycket.

Min uppfattning av lekplatsen

Även på denna lekplatsen är min uppfattning att den är välbesökt, populär med många tillgänglighetsanpassningar. Frukträdgården har flera olika tillgänglighetsanpassningar men framförallt miljöanpassningar till den befintliga miljön som har en relativt kraftig lutning.

Under platsbesöket ifrågasatte jag hur tillgänglig lekplatsen på Hisingens Frukträdgård är och efter egna tankar kring hur lekplatsen skulle kunna förbättras. För att skapa möjlighet till flera lekar samtidigt på lekplatsen skulle jag vilja förbättra ”rum i rummet” för att skapa avskildhet och en privatare lek från de vuxna för barnen.

För att barn med olika funktionsvariationer skulle kunna vara en del av det sociala sammanhanget på lekplatsen behövs en minder komplicerad gestaltning med tydligare tillgänglighetsanpassningar för att öka tillgängligheten för fler barn med och utan funktionsnedsättning. Tillexempelvis noterade jag saknaden av tillgängliga rastplatser för rullstolsburna barn och vuxna även på denna lekplatsen. Jag funderade även mycket kring hur tillgänglighetsanpassad lekplatsen är och vad jag själv hade gjort om jag skulle vara ett rullstolsburet barn eller ett barn med synskador på denna lekplatsen. Vad och hur har jag i så fall skulle kunna leka på egen hand? För att öka tillgänglighetsanpassningen anser jag att de skulle förbättra de taktila elementen som exempelvis blindskrift, komplettera träkonstruktionerna med andra typer av material som exempelvis växter – vinbärsbuskar, lammöron, stockrosor m.fl.

På Frukträdgården syns det tydligt hur gestaltarna har arbetet med ljusskillnader i färgerna vilket gör att lekplatsens huvudattraktion framhävs tydligt. Det är positivt för barn med synskador men jag skulle önska en ännu tydligare kontrast. Jag anser att lekplatsen skulle behöva tydligare och fler anpassade lekredskap och att lekredskapen inte skulle vara så långt ifrån varandra som de är i nuläget. En enklare sandlåda som är upphöjd istället för nedsänkt kan göra att fler kan använda den och vara med i leken som till exempel rörelsenedsatta barn som kan ha svårt att ta sig ned till den nuvarande sandlådan.

Östra Kvillebäckens lekplats

Intervju med gestaltare av Östra Kvillebäckens lekplats

Anna-Karin Sintorn, landskapsarkitekt från SLU Alnarp, har gestaltat östra Kvillebäckens lekplats (figur 16.). Sintorn berättar i intervjun hur hon utifrån det befintliga gestaltungsprogrammet för Kvillebäcken vidareutvecklade lekplatsen med tanke på att det skulle vara en lekplats även för de omkringliggande förskolorna i området. Idén var att så många som möjligt skulle kunna utnyttja parken samtidigt. Hennes mål var att skapa flera mindre rum i parken för att barn skulle få möjligheten att även kunna leka i mindre grupper. Hennes målgrupp var barn i åldrarna 0–6 år. Arbetet gick ungefär som planerat men med några justeringar då det från början var tänkt att hela asfalten skulle vara blåmalad, men efter en miss i upphandlingen är den nu svart istället.

Figur 10. Östra Kvillebäckens lekplats.

Även resultatet blev ungefär som Sintorn planerat men fortfarande är buskarna glesa då de var tvungna att ersättas på grund av att många dog. Sintorn önskar dock att lekplatsen även skulle locka fler äldre barn. Det viktigaste för Sintorn var landskapsanpassning med tanke på platsens förutsättningar, ekonomi och tillgänglighet.

Vid frågan ”Är det något som du i efterhand känner att du skulle vilja förändra i din gestaltning?” svarar Sintorn:

- Det tror jag alltid man känner, kanske lite mer spännande belysning och jobba lite mer med markmaterialen. Lite mer uppbyggda saker kanske, men mycket styrs också av budget och tid.

Hon menar dock på att det förmodligen finns ett antal begränsningar för barn med funktionsnedsättning, synnedsättning, rörelsenedsättning.

Tidigare har Sintorn arbetat med några stycken anpassade lekplatser, men det är väldigt individuellt och går inte alltid att få in allt på en och samma lekplats utan att man istället väljer ut någon specifik inriktning för tillgänglighetsanpassningen att jobba extra med och utveckla på platsen. Sintorn berättar att de även har tillgång till experthjälp som granskar deras förslag utifrån tillgängligheten.

Min uppfattning av lekplatsen

Uppfattningen av östra Kvillebäckens lekplats är att den har många tillgänglighetsanpassningar, men även att den är välbesökt och populär. Vid besöket ifrågasatte jag tillgänglig på östra Kvillebäckens lekplats. Min uppfattning är att gestaltningen på denna lekplatsen generellt är tillgänglighetsanpassad. Ett rullstolsburet barn kan vara med och komma intill mycket av lekutrustningen men inte allt då markunderlaget varierar. Det är bra att gestaltaren har använt sig av flera olika markmaterial för synskadade men bör tänka på att ett markmineral som är för mjukt kan vara ett hinder för en rullstolsburet barn eller vuxen.

Jag anser att detta är en väl anpassad lekplats och att vissa ändringar skulle kunna göras som exempelvis mer enhetligt markmaterial för att anpassa platsen till fler barn.

Lekplatsernas tillgänglighetsanpassning

Informationen om Göteborgs lekplatser är tydlig och finns lättillgängligt på deras hemsida. För varje lekplats visas bland annat vilken målgrupp lekplatsen är anpassad till, vilka funktionsnedsättningar som det finns anpassade lekredskap till och hur framkomligheten är. Denna typ av information finns tyvärr inte för lekplatser i alla kommuner och städer. Ibland kan det finnas en bild på lekplatsen och en kort text exempelvis ”... lekplats ligger vackert utmed sjön. Temat för lekplatsen anspelar på miljön där den ligger med sin närhet till vatten och natur”. Informationen på Göteborgs stads hemsida anser jag är en viktig del för att möjliggöra besök av en lekplats för en familj med barn som har någon typ av funktionsnedsättning.

Information som finns lättillgängligt på Göteborgs stads hemsida där bilder och text framhäver lekplatsens anpassningsområden. Se figurerna nedan:

Figur 11. Se.

Figur 12. Höra.

Figur 13. Röra sig.

Funktionsnedsättning:

- Se, höra, röra sig, tåla vissa ämnen, bearbeta, tolka och förmedla.

Målgrupp:

- Barn, äldre.

Anpassning för äldre:

- Höra, se, röra sig.

Språk:

- Fler språkigt, teckenspråk.

m. fl.

Alla tre lekplatser uppfyller alla kriterier enligt tillgänglighetsdatabasen på Göteborgs stads hemsida och har även tydlig information angående parkering, entré, område, aktiviteter och toaletter. Nedan är exempel från Göteborgs stads hemsida där de visar tydliga bilder från lekplatserna. Detta kan underlätta för den som planerar att ta sig till en lekplats.

Figur 14. Foto P-plats.

Figur 15. Foto Grind.

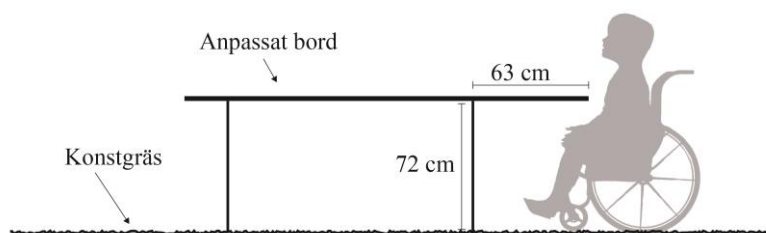

Figur 16. Foto Gunga.

Egna förslag och tankar kring lekplatserna

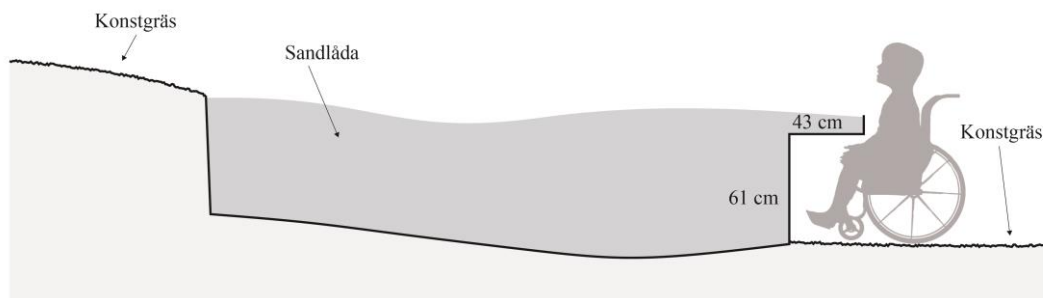
I början av min studie funderade jag på frågor som ifall ”anpassade” lekplatser verkligen är anpassade och vad det innebär. Under intervjuer och platsbesök har jag själv ifrågasatt hur tillgängliga de tre lekplatserna på trädgårdsföreningen, Hisingsparkens Frukträdgård och Östra Kvillebäckens lekplats i Göteborg är. Jag har haft tankar kring hur de skulle kunna förbättras genom enkla hjälpmedel eller genom förändrade gestaltningar. Anpassningar som blindskrift tillsammans med olika taktila material, växter, bullerskydd, markmarkeringar, rinnande vatten och ljus av olika slag kan väcka intresse för synskadade och blinda barn. Vissa av dessa anpassningar passar även till barn med hörselnedsättning eller helt döva barn. Förklaringar och anvisningar om hur lekredskap ska användas kan behövas för barn med autism, downs syndrom m.fl. Lekplatser kan även anpassas genom förenkling, då en för komplicerad lekplats kan skapa utanförskap och förvirring. En lekplats bör framhäva mognad och utveckling. Därför behövs även olika svårighetsgrader på lekredskapen och utformningen.

Det saknas tillgänglighetsanpassade rastplatser för rullstolsburna barn och vuxna på både Trädgårdsföreningens lekplats och Hisingsparkens Frukträdgård. Nedan är ett förslag på hur borden vid lekplatserna skulle kunna utvecklas i tillgänglighetsanpassningen för att fungera även för rullstolsburna barn, samtidigt som de kan användas av andra.

Figur 17. Förslag på anpassat bord.

Jag har också funderat mycket kring hur tillgänglighetsanpassade lekplatserna är. Vad kan till exempel en rullstolsburna person göra på Hisingsparkens lekplats? Mitt svar blev: bara gunga i en befintlig, fast hängmatta eller ta sig runt på rampen kring det stora trääpplet, men är detta roligt och hur länge är det i så fall det? Nedan är ett förslag på hur Hisingsparkens Frukträdgård skulle kunna utvecklas i tillgänglighetsanpassningen för att inkludera rullstolsburna barn bättre i sandlåde-leken.

Figur 18. Förslag på anpassad sandlåda.

Genom detta förslag får fler barn möjlighet till leken och då även ett socialt umgänge med andra barn. Utanförskapet förminskas genom en genomtänkt anpassning och gestaltning.

Diskussion

Mitt huvudfokus är att barn ska kunna leka tillsammans, att lekplatser ska vara roliga och tillgängliga för alla, att alla användare verkligen ska kunna integreras på lekplatsen. Efter att jag har gått igenom mycket litteratur och information kring lekplatser, leken och funktionsnedsättningar kan jag se att utvecklingen har gått starkt framåt inom lekplatsanpassningar de senaste 15 – 20 åren. Humanas tillgänglighetsbarometer (2016) framhäver till exempel att det har gjorts förbättringar inom tillgänglighetsanpassningen vid nyanläggning och befintliga lekplatser. Trots det finns en hel del kvar att arbeta vidare på. På de lekplatserna i Göteborg som har studerats i det här arbetet är anpassningsgraden förhållandevis hög. Där är även andra aspekter än själva lekplatsutformningen genomarbetade som t.ex. tillgängligheten till lekplatsen, hur familjer kan ta sig från och till lekplatsen.

Tillgänglighet bör vara ett av de viktigaste målen för om- och nybyggnad av alla lekplatser. Syftet med det här arbetet var att undersöka vad som kan motverka det sociala utanförskapet som finns mellan barn med och utan funktionsnedsättningar på lekplatser. Det jag har funnit i arbetet är att man genom enkla lösningar faktiskt kan skapa mer jämlika lekplatser. Den största insatsen för att kunna nå dessa mål sker i gestaltungsprocessen. För att styrka detta kan man dessutom referera till vikten av att inkludera alla barn, framhållet av både Humanas tillgänglighetsbarometer (2016) och Prellwitz et al. (2001). För att hålla den tillgängligheten som är möjlig genom gestaltningen har förvaltningen därefter en stor betydelse och ansvar att hålla den i samma skick. Som i fallet där Svensson, förvaltare på Hisingsparkens Fruktträdgård, inte har någon speciell tillgänglighetsinformation utan istället arbetade vidare med att hålla tillgängligheten som anpassats under gestaltningen.

Tillgänglighetsanpassning handlar om många olika typer av funktionsnedsättningar, dock fokuseras det på ganska få av dem, främst framkomligheten för rullstolar. Ett barn med t.ex. synnedsättning, downs syndrom eller liknande funktionsnedsättning kan ha jättesvårt att urskilja lekredskap om kontrasten är för låg eller färgerna smälter samman. Detta är något som jag anser att många gestaltare missar i sin gestaltungsprocess. Många nyanlagda lekplatser har idag oftast många moderna detaljer i olika färger och konstiga former men allt som är nytt och modernt är inte alltid bra. Därför är det viktigt att en plats som lekplatser där barn ska få möjligheten att utvecklas på många olika sätt har en genomtänkt gestaltning i både färg, form och anpassning. Lekplatsernas gestaltning styrs av dess målgrupp, svårighetsgrad, besökarnas ålder och behov (Prellwitz et al, 2001). Vid gestaltning av lekplatser bör därför undersökningar utföras och användas som underlag men modifieras och gestaltas med tillgänglighetskrav och anpassning för den valda åldersgruppen.

Vissa frågor som för mig var anledningen till arbetets start kvarstår;

- *Gör gummiasfalten lekplatsen till en rolig lekplats som barn med och utan funktionsnedsättning vill besöka?*

Tillgänglighetsanpassning är inte tillräcklig bara för att det är ett tillgängligt markmaterial. Det kan dock skapa möjlighet för rullstolsburna barn att komma fram och få möjlighet till social kontakt med jämnåriga. Tillgänglighet handlar om att alla

ska kunna använda platsen och det bör då tas i akt vid gestaltningen att själva anpassningen handlar om olika typer av funktionsnedsättningar.

Redan i första steget mot lekplatsen att det är mycket som behöver förbättras. Genom tillräcklig och tydlig information skulle det minska utanförskap. Det är ett praktiskt sätt att undvika orosmoment för många barn och vuxna. Det huvudsakliga målet är framförallt att lekplatser ska fungera enligt barnkonventionen – allas lika värde och rätt till lek. Tyvärr är det inte så idag utan dessa barn får kämpa för att sina rättigheter till att faktiskt kunna ta sig in på allmänna platser där de kan få chansen till detta. Det är tragiskt att samhället inte är bättre anpassat år 2017 i Sverige. Enligt mig är detta en större fråga som dagens politiker bör ta i akt för ett jämlikt Sverige.

På de tre lekplatserna i Göteborg som arbetet beskriver finns lättillgänglig information på deras hemsida redan innan man tagit sig till platsen om vad som finns vilka anpassningar som är gjorda och på vilket sätt. Föräldrar med barn som har någon eller några funktionsnedsättningar kan behöva mer information ändå för att kunna förbereda sig eller möjligen välja en annan lekplats för att baren ska kunna leka tillsammans och inte vara allt för beroende av sina föräldrar även detta styrks av flera referenser bland annat Humanas tillgänglighetsbarometer (2016).

Genom de metoder som använts i arbetet har jag kunnat ta del av information och olika uppfattningar från både gestaltare och förvaltare. Detta har gjort att jag har märkt av variationer i kunskapsnivån. Att tillgängligheten ibland brister kan även handla om den större processen som bromsar då det är många olika krav som ställs vid tillkomsten av lekplatser som till exempel säkerhet, estetik och ekonomi. Detta kan vara orsaker till att tillgänglighet ofta bara blir anpassningar till några få funktionsnedsättningar som synnedsättning och rörelsenedsättning och då främst rullstol i fokus. Jag märkte själv i mitt arbete med att ta fram förslag till gestaltningar att det ofta är rullstolarnas framkomlighet som fokuseras på. Det kan krävas ett annat arbetssätt för att kunna arbeta på ett bra sätt med till exempel färgsättning, ljudmiljö och liknande. Det är en stor komplexitet att skapa inkluderande miljöer som verkligen kan passa alla. Många olika kunskaper kan då behövas, som att inkludera de som ska använda lekplatserna.

Under intervjuerna av förvaltarna till lekplatserna har några av dem inte haft några förkunskaper kring förvaltning av tillgänglighetsanpassade lekplatser, utan de har lärt sig allt efterhand som de har byggt och format lekplatserna. Gestaltarna har beskrivit att en av de främsta anledningarna till svårigheterna att tillgänglighetsanpassa lekplatser varit budgeten. Detta anser jag vara ett stort problem. En tillgänglighetsanpassad lekplats kan kosta en del mer i jämförelse med en lekplats som inte är tillgänglighetsanpassad, men däremot ge så mycket mer till barnen som är tänkta att använda den. Enligt plan- och byggnadslagen (PBL) (BFS 2011:5 ALM 2) finns föreskrifter angående tillgänglighet vid nyanläggning av allmänna lekplatser. Avsaknaden av exempelvis rastplatser tillgängliga för rullstolsburna barn och vuxna på lekplatserna i arbetet är exempel som visar behovet av en högre budget för att bjuda in fler till platserna. Med en större budget vid gestaltandet av lekplatserna hade fler tillgänglighetsanpassningar varit möjliga att utföra på platserna. Fler barn hade då givits möjligheten till att medverka i leken på dessa lekplatserna.

Metoddiskussionen

Skillnaden i att genomföra intervjuer på plats och att bara få e-postsvar som material har varit relativt stor. Vid intervjuer genomförda på plats har jag fått mer ”målande” information och en hel del tankar bakom olika lösningar och genomföranden vilket varit väldigt spännande att få tillgång till. Däremot har intervjuerna via e-post varit väldigt väl beskrivna och jag har fått mer direkta svar på mina frågor. Genom att jag valde flera lekplatser har jag kunnat jämföra dem och dra slutsatser som jag inte hade kunnat göra om jag bara hade valt att kolla närmre på en eller helt utgå från litteratur och information.

I arbetet finns det såklart saker som jag hade kunnat göra annorlunda, bland annat bättre och tydligare avgränsningar. Jag är fullt medveten om att mitt arbete är ganska brett och det finns många delar i arbetet som jag hade kunnat utveckla mer och gått djupare in på. Trots det ville jag heller inte utesluta för många funktionsnedsättningar då tanken med arbetet var att jag inte bara ville inrikta arbetet på någon viss typ av funktionsnedsättning då det redan finns många arbeten som är mer avgränsade. Till exempel handlar många arbeten om enbart en eller ett fåtal funktionsnedsättningar, framför allt rullstolsburna med rörelsenedsättningar.

Slutsatser

Slutsatsen är att tillgänglighetsanpassade lekplatser i dag enbart delvis är anpassade, och att det finns stora svårigheter att gestalta en lekplats för alla barn. Därför bör även alla gestaltare och förvaltare av alla typer av allmänna platser få möjligheten till kunskap och råd om hur tillgänglighetsanpassning bör gå till. Det är inte bara kunskapen om tillgänglighetsanpassade lekplatser och dess lekredskap, utan dessutom lite övergripande kunskap om olika funktionsnedsättningar. Jag anser att gestaltare och förvaltare bör få tillgång till kunskap om de vanligaste svårigheterna som användarna av platsen kan ha för att ansvara för platser med så stor påverkan på barn.

Referenslista

Barnrättskommittén nr 7 (2005)

Tillgänglig: <https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/allmanna-kommentarer/ak-07-genomforandet-av-barnets-rattigheter-under-tidig-barndom.pdf>
(2017-04-10)

Boverket (2013). *Boverkets författningssamling*.

Tillgänglig: <https://rinfo.boverket.se/HIN/PDF/BFS-2013-9-HIN3.pdf>
(2017-05-28)

Boverket (2017). *Regler för lekplatser och lekredskap*.

Tillgänglig: <http://www.boverket.se/sv/byggande/sakerhet/barnsakerhet-och-personsakerhet/lekplatser-och-lekredskap/> (2017-05-08)

Boverket och Movium (2015) *Utemiljöer för barn och unga vägledning för planering, utformning och förvaltning av skol- och förskolegårdar*.

Faskunger, J, Eriksson, U, Johansson, S-E, Sundquist, K, & Sundquist, J. (2009). Risk of obesity in immigrants compared with Swedes in two deprived neighbourhoods. *BMC Public Health*, 9, 304.

Göteborg stad. *Trädgårdsföreningen (lekplats 196)*.

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Tradgardsforeningen-lekplats-196/>
(2017-04-05)

Göteborg stad. *Keilers park Lekplats (484)*

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Keilers-park-Lekplats-484/>
(2017-04-05)

Göteborg stad. *Hisingsparken fruktträdgården (lekplats 513)*

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Hisingsparken-frukttradgarden-lekplats-513/>
(2017-04-05)

Harvard, I. (2006) *Mer år fler på lekplatsen. Bra lekplats för barn med*

funktionshinder blir bättre lekplats för alla. Stockholm, Sveriges Kommuner och landsting (SKL).

Holm Formand, T. (2010) (Elektronisk- pdf)

Tillgänglig: http://autismeforening.dk/log/divventura/Modelprogram_Special.pdf
(2017-04-11)

Humanas tillgänglighetsbarometer (2012) (Elektronisk- pdf)

Tillgänglig:

file:///C:/Users/josef/Documents/Kandidatarbete/Referens%20dokument/Tillgänglighetsbarometer%202012.pdf (2017-05-13)

Humanas tillgänglighetsbarometer (2016) (Elektronisk- pdf)
Tillgänglig:
<http://www.humana.se/PageFiles/504/Tillg%C3%A4nglighetsbarometern%202016%20rapport.pdf> (2017-05-03)

Humanas tillgänglighetsbarometer (2017) (Elektronisk- pdf)
Tillgänglig:
http://www.humana.se/PageFiles/37701/Tillg%C3%A4nglighetsbarometern_2017_klar.pdf (2017-05-15)

Lundgren, E. (2001). *Hur konstruerar jag en lekplats för autistiska barn? = How do I construct a playground for children with autism?* Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Nationalencyklopedins ordbok (2004). Malmö: Bokförlaget Bra Böcker AB.

Norén – Björn, E. (1977) *Lek, lekplatser, lekredskap: En utvecklingspsykologiska studie av barns lek på lekplatser*. Stockholm, Liber.

Pellegrini, A. D. (2009). *The Role of Play in Human Development*. New York: Oxford University Press, Inc.

Piaget, J. (1967) *Play, dreams and imitation in childhood*. New York, W. W Norton & Co.

Prellwitz, M. (2016). Utmaningen är en lekplats för alla. I: Jansson, M & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek. Svenska lekplatser förr och nu*. s. 114-127. Kalmar, AB Svensk Byggtjänst.

Prellwitz, M., Tamm, M och Lindquist, R. (2001) Are playgrounds in Norrland (northern Sweden) accessible to children with restricted mobility? *Scandinavian Journal of Disability Research*. Sid. 6-15.

Stockholms universitet (2016). *Funktionsnedsättningar*.
Tillgänglig:
<http://www.su.se/medarbetare/r%C3%A5d-st%C3%B6d/undervisning/undervisatillg%C3%A4ngligt/funktionsneds%C3%A4ttningar-1.109221>
(2017-04-26)

Svensson, E. (2001). *Bygg ikapp handikapp*. Tredje utgåvan. Stockholm: AB svensk Byggtjänst.

Söderström, M. (2013) *Sömn-Sov bättre med kognitiv beteendeterapi: Sov bättre med kognitiv beteendeterapi*. Bonnier Fakta.

U.S. Access Board (2005). *ACCESSIBLE PLAY AREAS, A Summary of Accessibility Guidelines for Play Areas*. (Elektronisk- pdf)
Tillgänglig: www.access-board.gov (2017-05-08)

Öhman, M (2006) *Den viktiga vardagen: vardagsberättelser och värdegrund*. Hässelby: Runa, cop.

Öhman, M (2011) *Det viktigaste är att få leka*. Stockholm: Liber AB.

1177 Vårdguiden. (2017)

Tillgänglig: <https://www.1177.se/Stockholm/Tema/Barn-och-foraldrar/Mat-somn-och-praktiska-rad/Praktiska-rad/Solrad-for-barn/> (2017-05-10)

Figur och tabell referenslista

Figur 1. Trädgårdsföreningens lekplats, lekplats 196

Tillgänglig:

http://www.tradgardsforeningen.se/wps/portal/enhetssida/tradgardsforeningen/parken/lekplats/!ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziTYzcDQy9TAy9_QPMLQwcXSyMDJyNPQz8A0z0wwkpiAJKG-AAjgb6XvpR6Tn5SRCrHPOSjC3S9aOKUtNSi1KL9EqLgMIZJSUFxVaqBqoG5eXleun5-ek5qXrFqaoG2HRk5BeX6EegKNQvyI2o8kkNdwQAzZNx8A!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
(2017-05-25)

Figur 2. Östa Kvillebäckens lekplats 506.

Göteborg stad. *Östa Kvillebäckens lekplats (506)*

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Ostra-Kvillebacken-Lekplats-506/>
(2017-04-05)

Figur 3. Hisingsparkens fruktträdgård, lekplats 513.

Göteborg stad. *Hisingsparken fruktträdgården (lekplats 513)*

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Hisingsparken-frukttradgarden-lekplats-513/>
(2017-04-05)

Figur 4. Skiss över gestaltning på Trädgårdsföreningens lekplats.

Skiss av: Hedvall-Larsson, K.

Figur 5. Metallkonstruktion av Ulf Nordfjell.

Foto av: Hedvall-Larsson, K.

Figur 6. Metallkula.

Foto av: Hedvall-Larsson, K.

Figur 7. Älva i metall.

Foto av: Hedvall-Larsson, K.

Figur 8. Skiss på sandlådor, trädgårdsföreningens lekplats.

Skiss av: Hedvall-Larsson, K.

Figur 9. Hisingsparkens fruktträdgård.

Skiss av Johansson, E. Pettersson, J och Klintberg, C.

Tillgänglig: <http://goteborg.se/wps/wcm/connect/807df665-f142-46ed-b594-20ee53e67f4a/Frukttr%C3%A4dg%C3%A5rden+skiss.jpg?MOD=AJPERES&CACHEID=807df665-f142-46ed-b594-20ee53e67f4a>
(2017-05-10)

Figur 10. Östa Kvillebäckens lekplats.

Göteborg stad. *Östa Kvillebäckens lekplats (506)*

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Ostra-Kvillebacken-Lekplats-506/>

(2017-04-05)

Figur 11. Se.

Göteborg stad. *Trädgårdsföreningen (lekplats 196)*.

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Tradgardsforeningen-lekplats-196/>

(2017-04-05)

Figur 12. Höra.

Göteborg stad. *Trädgårdsföreningen (lekplats 196)*.

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Tradgardsforeningen-lekplats-196/>

(2017-04-05)

Figur 13. Röra sig.

Göteborg stad. *Trädgårdsföreningen (lekplats 196)*.

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Tradgardsforeningen-lekplats-196/>

(2017-04-05)

Figur 14. Foto P-plats.

Göteborg stad. *Trädgårdsföreningen (lekplats 196)*.

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Tradgardsforeningen-lekplats-196/>

(2017-04-05)

Figur 15. Foto Grind.

Göteborg stad. *Östa Kvillebäckens lekplats (506)*

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Ostra-Kvillebacken-Lekplats-506/>

(2017-04-05)

Figur 16. Foto Gunga.

Göteborg stad. *Trädgårdsföreningen (lekplats 196)*.

Tillgänglig: <http://www.t-d.se/sv/TD2/Avtal/Goteborgs-stad/Tradgardsforeningen-lekplats-196/>

(2017-04-05)

Figur 17. Förslag på anpassat bord.

Skiss av Jacobsson, J.

Figur 18. Förslag på anpassad sandlåda.

Skiss av Jacobsson, J.

Tabell 1. Riktvärden på räckvidden vid olika åldrar för barn i rullstol.

Tabell av Jacobsson, J.

Tabell 2. Riktvärden på det fria utrymmet vid bord som krävs för att barn i rullstol.

Tabell av Jacobsson, J.